

Cronica medicală

Pregătirea personalului sanitar inferior.

În lumea medicală românească acum e la ordinea zilei chestiunea personalului sanitar inferior. La congresul din Mălușeni al medicilor s'a discutat pregătirea acestui personal, iar la congresul din Brăila a agenților sanitari și a moașelor s'a discutat mai mult situația lor materială. Deși în amândouă chestiunile și-a spus cuvântul de magistru profesorul Babeș, și, după o tristă tradiție din corpul sanitar, este o îndrăzneală, ca în așa împrejurare, un medic mai tânăr, chiar după ce a făcut o practică suficientă și cunoaște mai bine anumite chestiuni, să-și spuie părerea, totuși, cu riscul de a fi socotit îndrăzneț și a fi calificat cu un cuvânt mai aspru, voiu călca tradiția, dînd mai jos rezultatele unei anchete întreprinse între medici în această chestiune, și aceasta cu atît mai mult, cu cît rezultatele anchetei sînt în completă contradicție cu concepțiile simpliste ale profesorului Babeș. Domnia-sa — concepția proprie (deși neoriginală, nu e d-sa cel d'întâi, cum îi place a crede că este în multe alte chestiuni speciale) asupra învățămîntului în general o extinde și asupra învățămîntului agenților sanitari și a moașelor.—Se știe, că în chestiunea învățămîntului în general d. Babeș cere „stîrpirea actualei școli secundare ca a unui pericol social și înlocuirea ei cu o alta în care se doarme mult și se învață puțin“ 1). Extinderea acestui principiu și asupra pregătirii personalului sanitar inferior, susținută cu prestigiul cîștigat de d. Babeș în alt domeniu, putînd constitui un pericol real pentru țărani, sănătatea cărora sînt chemați să o ajute agenții sanitari și moașele, pregătiți după rețeta d-sale, este absolută nevoie ca să i se opue o alta, practică și folositoare țărănimii.

Asupra pregătirii personalului sanitar inferior la noi în țară avem o practică făcută. Am avut pe vechii subhirurgi și moașe, pregătiți după concepția regretatului profesor dr. Felix. Subhirurgii se recrutau dintre foștii sergenți sanitari din armată. Aceștia după un an de practică și pregătire teoretică în spitale depuneau un examen înaintea unei comisii județiene și-și căpătau titlul, în baza căruia puteau funcționa. Moașele își învățau arta timp de doi ani la școlile de moșit speciale pe lîngă

1) Vezi articolele asupra acestei chestiuni în Revista Învățămîntului și recenziile din „Viața Românească“.

Maternitățile dela Iași și București. Această pregătire era uniformă pentru personalul sanitar dela țară și cel dela orașe.

În anul 1904, din nevoia de a găsi cit mai repede pentru fiecare comună rurală, sau cerc rural, câte un agent sanitar și o moașă, s'a înființat la București, pentru sate numai, o școală de agenți sanitari cu studii teoretice de 6 luni de zile și aproape fără nici o practică—și școli de moașe la București, Iași, Craiova și Galați cu o pregătire pentru unele de un an școlar, pentru altele numai de 6 luni sau chiar 3 luni. Pentru acest fel de pregătire a personalului sanitar rural a luptat mult directorul școlii de agenți sanitari din București—profesorul Babeș.

Acești oameni pregătiți, fie după concepția regretatului profesor Felix, fie după acea modernă și specială pentru sate a d-lui V. Babeș, au fost trimiși la țară în ajutorul medicului rural; au lucrat acolo mai mult timp în anumite condițiuni.

E natural deci înainte de a vorbi despre pregătirea ce trebuie să se dea în viitor personalului sanitar inferior, să cercetăm întru cit pregătirea ce s'a dat până acum a fost bună și suficientă.

Am crezut obligator și util în acest scop să ne adresăm medicilor rurali, care au avut și vor avea în viitor sub a lor conducere și apreciere imediată acest personal, ca ei să se pronunțe.—Am primit 125 răspunsuri.

Asupra agenților sanitari subchirurgi, pregătiți după concepția regretatului profesor Felix, din 125 medici se pronunță 100 (25 se abțin); din acești 100,—79 îi apreciază în mod favorabil și 21 în mod nefavorabil.

Asupra agenților pregătiți în școala modernă dela București, din 125 medici se pronunță 116, din care 95 în mod nefavorabil și 11 favorabil (9 se abțin).

Asupra moașelor de pregătire nouă cu un an, 6 luni și 3 luni de studii, din 125 medici se pronunță 115 nefavorabil și 10 favorabil.—Iată cum califică cei 115 medici pe moașele de clasa II-a și a III-a.

38	le zic	insuficiente		
34	"	proaste		
27	"	rele		
2	"	nenorocire pentru sate		
4	"	calamitate	"	"
1	"	periculoase	"	"
3	"	incapabile	"	"
6	le cer	desființarea.		

Voi cita din aceste răspunsuri câteva mai plastice și mai expresive:

Iată ce ne scrie un bun medic de plasă dintr'un județ din Moldova: „În ceia ce privește moașele, sistemul de studii de un an, 6 luni și 3 luni credem că e absolut defectuos. Ceia ce cerem noi unei moașe este înainte de toate o aplicare strictă, scrupuloasă a asepsiei și antisepsiei, o diagnoză măcar probabilă—a unei eventuale distocii. Dar a cere apli-

carea antisepsiei de către o femeie ignorantă (care în acelaș timp este de multe ori și amorală), cum este în genere moașa de cl. II-a și a III-a, este, fie-ne permisă această afirmare,—o mare naivitate.—Pentru ca cineva să aplice strict regulele aseptiei și ale antisepsiei trebuie: 1) să aibă o convingere profundă despre rolul microbilor în etiologia boalelor, 2) să aibă o practică îndelungată a antisepsiei, așa ca ea să ajungă la el oareșicum automatică. Dar la această a doua condițiune poate ajunge și un om incult, ignorant în microbiologie. Cine nu cunoaște cazurile frumoase de infirmieri asistenți în marile săli de operații chirurgicale și obstetricale, care sînt oarecum „dresați“, practica antisepsiei ajungînd a fi la ei oareșicum „organică“. — Moașele de cl. II-a și a III-a n'au nici convingerea nici deprinderea în antisepsie și aseptie, de aceea constatăm zilnic că nu au nici o scrupulozitate în aplicarea lor strictă“.

„Trebuie desființate moașele de cl. II-a și III-a, spre a mai împuțina cît de cît înmormintările clasa III-a a neamului Românesc“.

„Am avut, pe unde am servit ca medic de plasă, multe moașe sistem cl. II-a și chiar a III-a; le cunosc bine; mai bine nu le aveam! Ele au compromis în popor funcția socială atît de importantă a moașelor. Unele din ele, țărance inculte, sărace, umile, erau bune, le chema poporul, dar le chema cum cheamă și pe celelalte babe și aduceau aceleăș foloase ca și babele! Dar atunci ce nevoie de ele? Dar în această privință fac o nedreptate babelor, căci țărancele moașe publice cl. III-a erau de multe ori primejdioase, avînd pe lingă necultiura lor și un irigator cu obligație de a face spălături, adică cu obligația de a infecta lehuzele, pe cînd baba se ținea totdeauna numai în expectativă“.

„Dar sînt și au fost multe altele „de cl. III-a“ nu țărance din popor; a fost o adevărată invazie în satele noastre de toată drojdia imorală a orașelor, de toate declasatele orașelor, foste antreprenoare și menajere de oteluri, care după un „studiu“ de trei luni și cu un bilețel dela cutare, apăreau în satele noastre cu misiunea de a înlocui pe moașa de veacuri a Romînului, pe „baba“.

„E de prisos cred să mai continuu,—din cîte am aflat din Buletinul Direcțiunei sanitare, pare că se urmează calea cea bună prin Căminul moașelor.“)—Dar printr'o singură trăsătură de condei în budgetul serviciului sanitar s'ar putea face, cred, o faptă admirabilă: să se desfi-

1) În anul 1904, după propunerea și stăruința profesorului Dr. Sion s'a organizat învățămîntul pentru moașele rurale în felul următor: nu se admit decît fete de săteni plugari, ele trebuie se aibă cursul primar făcut, vîrsta între 21 și 30 ani, dovezi de moralitate: ele urmează cursurile școalelor de moșit de pe lingă Maternitate timp de 2 ani, tot acolo își fac practica; trăsese însă în comun la „Căminul moașelor“, unde-și fac singure gospodăria și urmează în orele libere cursurile elementare de bucatărie, lucru manual, gospodărie casnică, noțiuni de igienă și creșterea copiilor etc. După terminarea școlii, elevele capătă titlul de moașă, însă timp de 20 ani nu poate practica decît la sate, fiind oprite de a practica în orașe.

injeze toate moașele clasa a 3-a și a 2-a și cu economiile realizate să mărească numărul elevelor de la „Căminul moașelor“.

„Am asistat și eu odată, scrie acelaș medic, la o școală de agenți sanitari. Am avut prilejul să văd uimirea asistenților, cînd un elev din școală a vorbit foarte bine de apofiza Crista-galli și rolul liquidului cefalo-rachidian, dar cînd a fost vorba despre dezinfectare am avut cu toții o decepție. Elevul nu cunoștea diferitele mijloace de dezinfectare a unei locuinți contaminate.—Noi, medicii rurali, avem nevoie de agenți sanitari cu studii, este adevărat că nu atît despre apofiza Crista-galli, ci mai cu samă cu mai multă practică spitalicească, cu *deprinderi formate*, cu practica epidemiologică, cu practică în spitalele de copii și în secții chirurgicale.—Dar agenții sanitari de clasa 2-a și a 3-a?! Nu voi uita niciodată zilele de tristă memorie, cînd am avut prilejul să văd trimiși, ca agenți sanitari, foști ucenici de croitori, foști cizmari, sau brutari, ajutori de notari, chelneri, telefonști, care într'o bună dimineață au fost improvizați—agenți sanitari.

„Fiecare își poate închipui ce foloase au adus ei țăranului nostru. A fost deajuns o recomandare a cutărui elector către medicul primar, sau prefect și telefonistul lăsa din mînă receptorul aparatului telefonic, apucînd sticla de „ață felnică“ acest felis nou al agentului sanitar, care a înlocuit aghiazma preotului, cu care stropea cele 4 colțuri ale bordeiului contaminat de scarlatină, crezînd că prin aceasta își îndeplinea suficient rolul său. Și apariția acestor sanitari clasa III-a în satele județelor, unde cu o zi mai înainte făcuseră parte din cele mai variate corporații, a stîrnit un imens hohot de rîs!..

„Cine ar putea îndrăzni să afirme, că un individ de obicei absolut fără nici o instrucție și cu o foarte rea educație, după 6 luni de bucheriseală teoretică și aproape fără nici o practică, cu un trecut adesea variat și încurcat, a putut fi de utilitate practică ca agent sanitar—asanzator al satelor.. Intrebați pe agenții sanitari și pe moașe, că habar n'au cei mai mulți de regulile igienice și dietetice atît de necesare în profesia lor de la țară.“

„Da, ne trebuie agenți sanitari mulți și bine instruiți, teorie multă, dar mai multă practică în spitale cu bolnavii și în epidemii.“

„Dar pe lîngă educația științifică teoretică și practică, e absolut necesar și de o însemnătate tot atît de mare, *educația sufletească* morală (care e deosebită de cea religioasă, făcută de preoții scoalelor de moșii).“

„Cei mai mulți agenți sanitari au o concepție foarte urtă de rolul, de datoriile lor. Ca mulți funcționari, de altfel superiori „culți“ ai țării noastre, ei socot ca un fel de grație ce fac țăranilor din serviciul lor. Ei n'au conștiința, că sint și *trebuie să fie* servitorii țăranilor, fiind plătiți din birui lor. Se socot mai mult ca un fel de jandarmi (în sensul rău românesc al cuvîntului) ai sănătății publice; cei care nu le-ar da de

mincare și băutură. ar trebui, după ei, pedepsiți ca contravenienți. „Țăranului să-i dai la cap“ l'am auzit spunând nu pe un singur agent sanitar.

„Trebuie deci formată *simțirea* tinărului merit a fi agent sanitar și în această privință rolul unui profesor educator e foarte mare.“

„Ceea ce citește medicul român în revistele bune, când citește, îi cultivă sufletul, îi nobilează inima și-l ține într'o atmosferă de simpatie pentru țărani. Dar agentul sanitar e lipsit de aceste impulsuri frumoase și trebuie să se găsească cineva care pe lângă minte, să cultive și sufletul acestor funcționari. Trebuie, aș zice, să li se facă o educație poporanistă continuă agenților sanitari. Și când agentul sanitar și moașa vor veni între țărani cu sufletul cultivat în direcția iubirii țăranului,— creatorul tuturilor bogățiilor materiale și artistice ale neamului, pe lângă cunoștințele lui speciale, numai atunci vor corespunde rolului, pentru care s'au creat, de a fi adevărați frați și surori de caritate pentru țărani“.

Un alt distins medic de plasă (din Muntenia) scrie :

„Nu cunosc din practica mea cum au fost recrutați și pregătiți agenții sanitari subchirurgi, după concepția regretatului profesor Felix. Cunosc însă bine cum s'au recrutat agenții sanitari în ultimii ani. Am avut sub conducerea mea agenți din școala agenților din București, cit și elemente de ocazie, numiți provizoriu prin recomandății politice ori protecții. Din școala de agenți s'au arătat ca elemente bune acei care au avut în armată rangul de caporal și sergent sanitar. Din nenorocire, tot în această școală s'au admis mulți tineri, fără nici o pregătire morală, având un trecut obscur și certăți cu justiția, respinși de la alte servicii, cit și tineri eliminați din școli ca elemente turbulente și nesupuse. Diversitatea aceasta de indivizi fără o pregătire prealabilă și fără selecțiune, au corupt multe elemente ce ar fi devenit bune în viitor.“

„Cît privește moașele cu trei luni, 6 luni și un an, din cauza insuficienței de pregătire medicală, cunoaște toată lumea rezultatele obținute. Sperăm că Căminul pentru moașele rurale va da rezultate bune.“

Iată ce ne scrie un foarte bun coleg, medic primar de județ :

„Agentul sanitar din trecut a fost bun. S'a abuzat însă mult de unele consilii de igienă. S'au eliberat certificate de subchirurgi fără ca candidatul să fi împlinit stagiul de un an în spital, așa că, cu toată concepția bună și practică, uneori s'au obținut rezultate regretabile.“

„Școala de agenți sanitari, funcționînd numai la București, și candidații pentru asemenea posturi fiind în genere sărmani, școala nu este accesibilă tinerilor țărani din toate părțile țării, mai ales celor care au făcut serviciul medical activ la spitale sau infirmerii, pe cînd este la îndămină elementelor îndoelnice din rămășițele orașelor mari.

„Moașele de gradul al 2-lea și al 3-lea sînt insuficient preparate chiar pentru asistența la faceri normale.“

Un excelent medic primar de județ din Moldova scrie : „În fine

cred că empiricele sînt mai folositoare de cît moașele incomplet instruite (clasa 2-a și 3-a), care de obicei cad în pedanterie, căci babele nu se dedau la asistență în faceri de cît numai atunci, cînd simt în ele vocațiunea naturală la această meserie pe de o parte, iar pe de alta fiind că, repet, se pot adapta complect la cerințele populațiunei rurale, pe cînd cele d'întăiu fac aceasta numai pentru a-și găsi un mijloc de existență“.

Iată criticele cele mai plastice făcute de medicii rurali modului de recrutare și pregătire a personalului sanitar inferior. Din cele citate și din cele pe care nu le citez, precum și din declarațiile directe, se degajază în mod evident următoarele observațiuni juste de care trebuie să se țină seamă în viitor:

I). Agenții sanitari rurali și moașele rurale trebuie să se recruteze de preferință, dacă nu exclusiv, din săteni și sătence (plugari) din cauză că între aceștia nu a pătruns încă demoralizarea și perversitatea elementelor suburbane și din cauză că, sufletește, ar fi mai bine pregătiți a simți și pătrunde în toate intimitățile vieții sătenilor în ajutorul cărora sînt chemați.

II). Trebuie să se cîntărească bine și să se ia măsuri de garanție suficiente pentru a feri de pătrunderea între agenții sanitari și moașele rurale a elementelor dubioase.

III). Față de agenții sanitari și subhirurgii existenți întru cît se vor dovedi vițioși sau incapabili, să se facă uz de articolele 25—32 și 33 din regulamentul pentru obținerea titlului de subhirurg, retrăgîndu-li-se autorizația de funcționare.

IV). Majoritatea medicilor, între condițiile de admisibilitate pentru agenții sanitari rurali și moașele rurale, se mulțumesc a cere cursul primar, unii nu specifică întinderea studiilor școlare, alții cer cite o clasă sau 2 secundare și cîțiva pretind chiar un curs gimnazial complect.

V). Pentru personalul sanitar inferior rural și cel urban nu trebuie să fie nici o deosebire de pregătire, cum nu există deosebire de pregătire între medicii rurali și urbani.

Prin urmare moașele de cl. 2-a și a 3-a vor trebui să dispară, rămînînd ca moașele rurale ca și cele urbane să facă învățătura meșteșugului lor doi ani la Maternitățile existente.

VI). De preferință să se recruteze agenții sanitari rurali dintre sătenii care au făcut armata ca soldați sau gradați sanitari la infirmeriile și spitalele militare.

VII). Cursurile în școlile pentru personalul sanitar inferior trebuie să fie cît se poate de demonstrative și practice, — durata lor să fie de cel puțin un an școlar pentru agenți, și doi ani în Căminurile speciale, pentru moașe.

VIII). Titlul de agent sanitar să nu se dea decît acelor, care înainte sau după cursurile teoretice de un an școlar, vor face practică spi-

talicească (de preferință în secțiile chirurgicale și cele de boli contagi-oase) de un an în calitate de infirmier cu plată sau benevol.

IX). Școlile de agenți sanitari să nu fie numai la București și Iași, unde viața e prea scumpă și materialul de spital acaparat de studenții în medicină, ci și în orașele de provincie cu spitale bune și mari.

X). Intre studiile agenților sanitari rurali: boalile infecțioase, scarlatina, rușea, difteria, febra tifoidă etc., precum și boalele cele mai frecvente la noi la țară: ca frigurile și pelagra, combaterea lor, dezinfectarea și îngrijirile igienice și dietetice a bolnavilor, să fie obiectele de studii principale.

XI). Educația și instrucția agenților sanitari și moșelor să nu se termine în școală și anul de practică. După școală și practică medicul primar de județ și medicul de plasă trebuie să le continue instrucția și educația, alit prin contactul zilnic în serviciu, cât și prin conferinți generale și cursuri speciale de reîmprospătarea studiilor.

XII). Pentru a putea recruta un personal sanitar inferior bun, pentru a-i impune stricta împlinire a datoriilor lor frumoase, de a fi adevărați frați și surori de caritate pentru țărani, trebuie să li se amelioreze situația materială, dându-li-se un salariu de cel puțin 80 de lei pe lună, instituindu-le gradații, o casă de pensuni, dându-le locuinți și o stabilitate mare pentru cei buni.

Dr. P. Cazacu.

